

Quickscan Flora- en faunawet Hogeweg, Amersfoort

*Inventarisatie en beoordeling in het kader van
de Flora- en faunawet*

- definitief -

ecogroen advies

in opdracht van
Gemeente Amersfoort

Colofon

Titel Quickscan Flora- en faunawet Hogeweg, Amersfoort

Subtitel Inventarisatie en beoordeling in het kader van de Flora- en faunawet

Projectcode 13-225

Status definitief

Datum 30 januari 2014

Auteur(s) Ing. J.G. (Janneke) Lindenholz

Eindredactie Ing. M.G. (Mark) Hoksberg

Veldonderzoek Ing. M.G. (Mark) Hoksberg

Opdrachtgever Gemeente Amersfoort

ecogroen advies

is een onafhankelijk

advies- en ingenieursbureau

gespecialiseerd in

ecologisch onderzoek & natuurontwikkeling

Emmastraat 16, 8011 AG Zwolle

038 423 64 64

www.ecogroen.nl

© EcoGroen Advies (2014)

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt, mits onder vermelding van bron en status:

Lindenholz J.G. (2014). Quickscan Flora- en faunawet Hogeweg, Amersfoort. Inventarisatie en beoordeling in het kader van de Flora- en faunawet. Rapport 13-225. EcoGroen Advies BV, Zwolle.

Inhoud

Samenvatting

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding en doelstelling van dit onderzoek	1
1.2	Huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen	1
1.3	Algemene opzet	1
2	Flora- en faunawet	3
2.1	Onderzoeksmethode	3
2.2	Flora	4
2.3	Vleermuizen	4
2.4	Grondgebonden zoogdieren	5
2.5	Broedvogels	6
2.6	Vissen	9
2.7	Amfibieën	9
2.8	Overige soortgroepen	10
2.9	Eindconclusies Flora- en faunawet	10
3	Geraadpleegde bronnen	11

Bijlagen

- 1 - Samenvatting natuurwetgeving
- 2 - Inventarisatiekaart Steenuil - 1
- 3 - Inventarisatiekaart Steenuil - 2
- 4 - Huismus; huisvesting

Samenvatting

Aanleiding en doelstelling van dit onderzoek

In opdracht van gemeente Amersfoort heeft EcoGroen Advies BV een quickscan natuurtoets uitgevoerd in verband met de beoogde realisatie van meerdere woningen en bedrijven aan de Hogeweg in Amersfoort.

De consequenties van de beoogde ruimtelijke ingreep op de aanwezige natuurwaarden zijn getoetst aan de Flora- en faunawet. Het onderzoek is gebaseerd op een veldbezoek op 7 juni 2013 en een inventarisatie van bekende verspreidingsgegevens.

Effectbeoordeling Beschermde soorten

- Tijdens het onderzoek zijn geen beschermde en bedreigde plantensoorten aangetroffen. Deze worden op basis van het uitgevoerde onderzoek en bekende verspreidingsgegevens ook niet verwacht in het plangebied;
- De aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van zowel gebouw- als boombewonende vleermuizen kunnen worden uitgesloten in het plangebied. Mogelijk wordt het plangebied wel door vleermuizen gebruikt als vliegroute en foerageergebied;
- Verblijfplaatsen van zwaar beschermde grondgebonden zoogdieren zijn niet aangetroffen en te verwachten binnen de invloedssfeer van de plannen. Wel zijn vaste verblijfplaatsen van enkele algemeen voorkomende, laag beschermde, zoogdiersoorten (Ff-wet tabel 1) te verwachten;
- Binnen de invloedssfeer van de plannen is mogelijk een jaarrond beschermde broedlocatie van Steenuil (RL kwetsbaar) aanwezig. Het plangebied zelf vormt mogelijk essentieel leefgebied voor Steenuil. Verder zijn in de directe omgeving van het plangebied broedlocaties aangetroffen van Huismus en is mogelijk een broedlocatie van Kerkuil (RL kwetsbaar) aanwezig. Ook zijn diverse broedvogels van bos en struweel en agrarisch gebied aangetroffen en te verwachten zoals Fitis, Vink, Houtduif, Putter, Koolmees, Winterkoning, Spotvogel (RL gevoelig) en Kievit;
- In het plangebied is voortplanting en overwintering te verwachten van enkele laag beschermde amfibieën zoals Kleine watersalamander, Bastaardkikker, Gewone pad en Bruine kikker;
- In het plangebied zijn geen reptielen, beschermde vissen, ongewervelden en weekdieren aangetoond of te verwachten.

Eindconclusies en aanbevelingen

- Omdat niet zeker is of in de directe omgeving een broedlocatie van Steenuil aanwezig is, verdwijnt als gevolg van de beoogde plannen mogelijk essentieel foerageergebied. Wanneer we uitgaan van een worst-case scenario is nodig om vervolgstappen te nemen om negatieve effecten op Steenuil te voorkomen. Wanneer binnen zijn territorium tijdig nieuw leefgebied wordt gecreëerd, is het aanvragen van een ontheffing op de Flora- en faunawet niet nodig. Dit laatste wordt overigens alleen aanbevolen voor kavel 12. Voor de rest van het plangebied bevelen we aan zekerheid te krijgen over de al dan geen aanwezigheid van een Steenuilterritorium, door onderzoek te doen in de daarvoor geëigende periode (februari-april);
- Aanbevolen wordt in en rond de nieuwbouw nestgelegenheid en foerageergebied voor Huismus te creëren;
- Voor alle vogels geldt dat werkzaamheden die in gebruik zijnde broedbiotopen van aanwezige vogels verstoren of beschadigen altijd voorkomen dienen te worden. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd, maar is het van belang of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum. Het ontzien van broedvogels is voor de meeste soorten mogelijk door de uitvoering in elk geval op te starten in de periode voor half maart en na half juli. Een soort als Houtduif kan echter tot half november broedend worden aangetroffen;

- Bij de beoogde plannen kunnen exemplaren en verblijfplaatsen van enkele algemene en laag beschermde kleine zoogdieren en amfibieën verloren gaan. Om schade aan deze soorten te minimaliseren is het wenselijk - indien de planning van de activiteiten dit toelaat - werkzaamheden in het plangebied zoveel mogelijk uit te voeren in de periode september-december (mits vorstvrij).

1 Inleiding

1.1 AANLEIDING EN DOELSTELLING VAN DIT ONDERZOEK

In opdracht van gemeente Amersfoort heeft EcoGroen Advies BV een quickscan Flora- en faunawet en een steenuilenonderzoek uitgevoerd in verband met de realisatie van meerdere woningen en bedrijven aan de Hogeweg in Amersfoort.

De Flora- en faunawet verplicht vooraf te toetsen of ruimtelijke ingrepen of activiteiten niet conflicteren met aanwezige beschermde plant- en diersoorten. In het voorliggende onderzoek vindt een toetsing plaats van de beoogde werkzaamheden aan de Flora- en faunawet (zie bijlage 1 voor een samenvatting van de Flora- en faunawet).

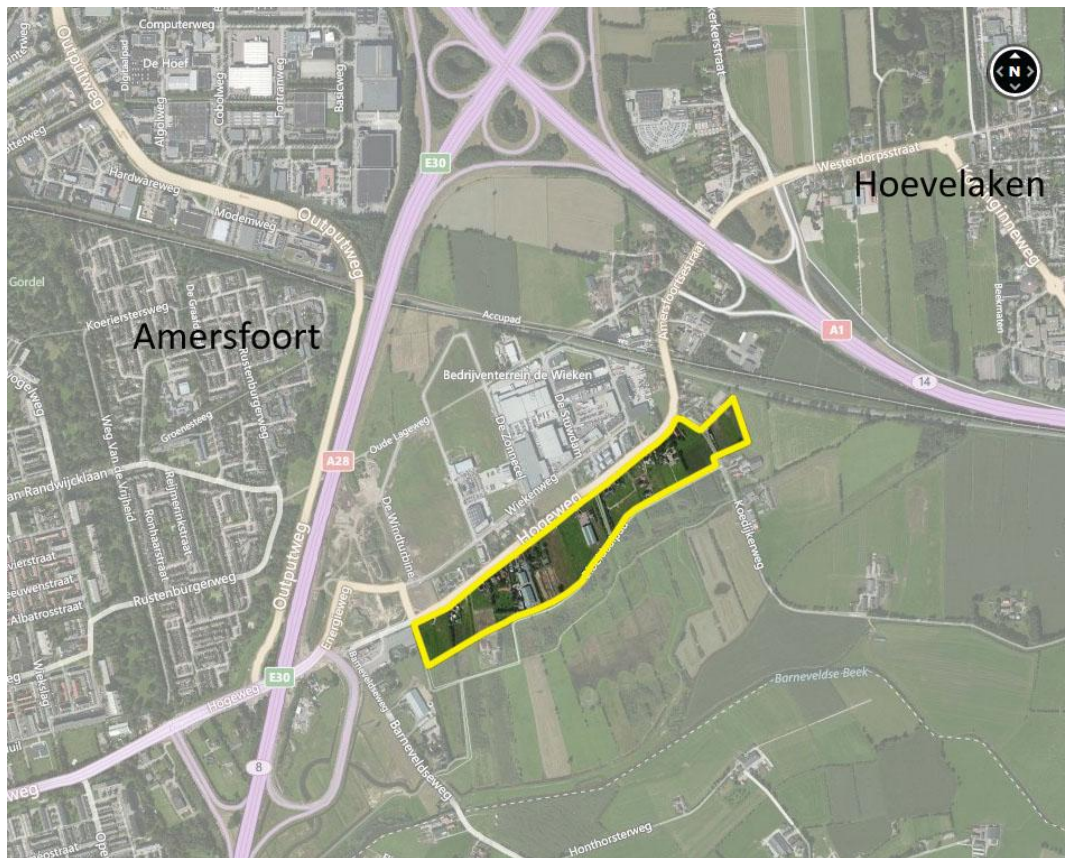
Conform de vraagspecificatie zijn de plannen niet getoetst op mogelijke effecten op natuurgebieden die beschermd zijn middels de Natuurbeschermingswet of provinciaal beleid (Ecologische Hoofdstructuur en overige natuurgebieden).

1.2 HUIDIGE SITUATIE EN VOorgenomen ONTWIKKELINGEN

Het plangebied is gelegen aan de zuidoostzijde van de Hogeweg en bestaat uit de (hoofdzakelijk) agrarische percelen gelegen tussen bestaande bebouwing (zie figuur 1.1, op de volgende pagina). De beoogde plannen bestaan uit het realiseren van meerdere woningen en enkele bedrijven op deze agrarische percelen.

1.3 ALGEMENE OPZET

De voorliggende quickscan Flora- en faunawet en het steenuilenonderzoek is gebaseerd op drie locatiebezoeken, bekende verspreidingsgegevens (zie hoofdstuk 3 Geraadpleegde bronnen) en ecologische principes. Uit de verzamelde informatie volgt een korte beschrijving van de verwachte effecten van de ruimtelijke ingreep op beschermde soorten (hoofdstuk 2). Daarnaast is beschreven welke mitigerende (verzachtende of inpassings-) maatregelen eventueel nodig zijn om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen. Indien aanvullend onderzoek nodig is, is dit ook aangegeven.

Figuur 1.1 Globale ligging van het plangebied (de agrarische percelen) binnen de gele belijning (Bron kaartondergrond: Bingmaps). De bestaande bebouwing valt buiten het plangebied.

2

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (Ff-wet) verplicht om bij ruimtelijke ingrepen of andere nieuwe activiteiten, na te gaan of er negatieve effecten kunnen optreden op exemplaren of het leefgebied van beschermde plant- en diersoorten. Optredende negatieve effecten dienen zo veel mogelijk vermeden of geminimaliseerd te worden. Voor schade aan strikt beschermde soorten kan het noodzakelijk zijn om een ontheffing aan te vragen bij de Dienst Regelingen van het Ministerie van Economische Zaken en bovendien compensatie te realiseren voor verlies van leefgebied of groei- of verblijfplaatsen.

In dit hoofdstuk worden de onderzochte soortengroepen beschreven die in het plangebied en de directe omgeving zijn aangetroffen en te verwachten. De relevante soorten worden hierbij kort toegelicht.

2.1 ONDERZOEKSMETHODE

Quickscan Flora- en faunawet

Voorliggende ecologische beoordeling is voor een belangrijk deel gebaseerd op een locatiebezoek op 7 juni 2013. Tijdens dit bezoek is het hele plangebied door één persoon onderzocht en is aandacht besteed aan de beschermde soorten binnen de Flora- en faunawet en vooral aan de juridisch zwaar beschermde soorten (Ff-wet tabel 2 en 3) en aan bedreigde (Rode Lijst) soorten. Speciale aandacht is daarbij uitgegaan naar de soortgroepen flora, broedvogels met jaarrond beschermde nesten en zoogdieren. Relevante soorten uit overige soortgroepen zijn eveneens meegenomen. Tijdens het veldonderzoek is een deel van de omliggende erven bezocht om navraag te doen naar de aanwezigheid van uilen. Daarnaast is het aanwezige watermilieu intensief bemonsterd met een steeknet. In combinatie met de terreingesteldheid, bekende verspreidingsgegevens (zie Hoofdstuk 3 Geraadpleegde bronnen) en 'expert judgement' is vervolgens een uitspraak gedaan over mogelijk aanwezige beschermde soorten.

Steenuilonderzoek

Ten tijde van het onderzoek was het niet meer mogelijk om soortgericht Steenuilonderzoek uit te voeren volgens de soortenstandaard van Steenuil en de inventarisatierichtlijnen voor soorten van Sovon; te weten drie nachtelijke bezoeken in de periode 15 februari tot en met 15 april met afspelen van de baltsroep van de soort (Hustings 2011 en Ministerie van EZ 2012). Daarom is gezocht naar bestaande uilen-/broedvogelonderzoeken in het plangebied en omgeving. Hierbij zijn twee onderzoeken gevonden die in de directe omgeving van het plangebied zijn uitgevoerd. Bij beide onderzoeken (zie kader 2.1) is echter geen soortgericht Steenuilonderzoek (zoals hiervoor omschreven) uitgevoerd in het plangebied. Tevens is naar aanleiding van de resultaten uit de quickscan en de druk die op de projectplanning ligt (op verzoek van de opdrachtgever) getracht zoveel mogelijk gegevens ten aanzien van Steenuil te verzamelen door een soortgericht onderzoek naar Steenuil uit te voeren buiten de optimale onderzoeksperiode. Hiertoe is op 11 juli 2013 een dagbezoek en op 16 juli 2013 een avondbezoek uitgevoerd.

Tijdens het dagbezoek zijn de erven, die tijdens de quickscan niet bezocht konden worden, bezocht (bij één erf werd overigens toegang geweigerd). Hierbij is navraag gedaan naar de aanwezigheid van

Steenuil en is indien mogelijk bebouwing geïnspecteerd op sporen die duiden op de aanwezigheid van Steenuil. Daarnaast is tijdens het dagbezoek in kaart gebracht waar geschikt leefgebied (foerageergebied) van Steenuil aanwezig is in het plangebied en de directe omgeving ervan en waar eventueel (vervangend) leefgebied gecreëerd kan worden.

Tijdens het avondbezoek is geïnventariseerd met behulp van het nabootsen van territoriumgeluiden van Steenuil, waarop Steenuilen reageren met een territoriumroep. Op strategische locaties (zie de kaart in bijlage 2) zijn de territoriumgeluiden afgespeeld en is geluisterd of werd gereageerd. Zoals reeds gezegd, is de optimale onderzoeksperiode voor Steenuil februari-april. Buiten deze periode kan Steenuil wel worden vastgesteld, maar niet met zekerheid worden uitgesloten. In voorliggend onderzoek is op verzoek van de opdrachtgever besloten één avondbezoek uit te voeren (buiten de optimale periode) in de hoop een eventueel aanwezige Steenuil te kunnen vaststellen.

Kader 2.1 Broedvogelonderzoeken omgeving Hogeweg Amersfoort

In 2012 is door Bureau Waardenburg een Steenuilenonderzoek uitgevoerd in een groot deel van het gebied tussen de Hogeweg en de Energieweg, gelegen ten noorden van het plangebied (Brekelmans *et al.* 2012). Tijdens het betreffende onderzoek is in het plangebied op slechts twee plekken de territoriumroep afgespeeld. Het resultaat hiervan geeft wel een indicatie, maar geen vlakdekkend beeld van de eventuele aanwezigheid van een Steenuilterritorium in het plangebied. Om een vlakdekkend beeld te krijgen van een gebied had op meerdere locaties (om de 250-500 meter) getaped moet zijn (Hustings 2011).

Daarnaast is in 2012 in het gebied (Bloeydaal) ten zuiden van het plangebied een broedvogelinventarisatie volgens de bmp-methode van Sovon uitgevoerd. Hoewel ook hierbij geen uilen zijn waargenomen, kan op basis van dit onderzoek niet gesteld worden dat ook daadwerkelijk geen uilen aanwezig zijn. Binnen deze broedvogelinventarisatie heeft namelijk geen soortgericht Steenuilenonderzoek plaatsgevonden volgens de soortenstandaard van Steenuil en de inventarisatierichtlijnen voor soorten van Sovon.

2.2 FLORA

In het plangebied zijn plantensoorten aangetroffen van vochtige en voedselrijke omstandigheden aangetroffen zoals Kruidende boterbloem, Rode klaver, Heermoes, Zachte dravik, Kropaar, Pitrus, Egelboterbloem, Moerasvergeet-mij-nietje, Blaartrekkende boterbloem en Gewone hoornbloem.

Tijdens het veldonderzoek zijn geen beschermde of bedreigde plantsoorten aangetroffen. Deze worden hier op basis van de terreingesteldheid en bekende verspreidingsgegevens ook niet verwacht.

Het nemen van vervolgstappen is in deze situatie voor flora niet aan de orde.

2.3 VLEERMUIZEN

Het leefgebied van de strikt beschermde vleermuizen (Ff-wet tabel 3 en HR bijlage IV) bestaat uit (vaste) verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden (zie ook kader 2.2). In deze paragraaf worden deze onderdelen ten opzichte van het plangebied nader besproken.

Potentiële vaste verblijfplaatsen

In het plangebied bevindt zich geen bebouwing en staan geen bomen die potentiële ruimten herbergen die geschikt zijn als vaste verblijfplaats voor vleermuizen. De aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van zowel gebouw- als boombewonende vleermuizen kan zodoende worden uitgesloten.

Potentiële vliegroutes en foerageergebieden

Het plangebied en de directe omgeving worden mogelijk gebruikt als (onderdeel van een) vliegroute en/of foerageergebied van diverse vleermuissoorten als Rosse vleermuis, Laatvlieger, Gewone grootoovleermuis en Gewone dwergvleermuis. Als gevolg van de beoogde werkzaamheden wordt echter geen schade verwacht op belangrijke vliegroutes en essentiële foerageergebieden. Het plangebied blijft geschikt als foerageergebied, ook na uitvoering van de plannen. Daarnaast blijven lijnvormige elementen aanwezig, waardoor ook de geleidende elementen op eventuele vliegroutes intact blijven. Vervolgstappen ten aanzien van vliegroutes of foerageergebieden van vleermuizen zijn niet aan de orde.

Kader 2.2 Vleermuizen

Het leefgebied van vleermuizen bestaat uit verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied. Van deze drie onderdelen genieten verblijfplaatsen de hoogste bescherming. Verblijfplaatsen bevinden zich in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bomen, huizen, kelders et cetera en kunnen aanwezig zijn in de vorm van kraamkolonies/ zomerverblijven, baltslocaties/ paarverblijven en winterverblijven.

Voor hun oriëntatie tijdens de trek van en naar hun verblijfplaats en foerageergebieden gebruiken vleermuizen veelal jaren lang dezelfde structuren. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en bomenrijen) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren 'onmisbaar' en zodoende beschermd.

Locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs randen van bossen, bomenrijen of boven water zijn van belang als foerageergebied voor vleermuizen. Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawetgeving echter geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

Aanbeveling bij plaatsing kunstlicht

In de huidige situatie is in het plangebied weinig tot geen kunstlicht aanwezig. Wanneer dit in de toekomst wijzigt, wordt aanbevolen rekening te houden met de aanwezigheid van vleermuizen (en andere nachttactieve dieren). In kader 2.3 is hierover enige informatie opgenomen.

Kader 2.3 Vleermuizen en verlichting

Vleermuizen zijn als nachttactieve dieren ingesteld op het leven in het donker. Zij kunnen op verschillende manier verstoord worden door kunstlicht. Zo kunnen vliegroutes en foerageergebieden ongeschikt worden door kunstlicht. Om lichtverstoring te voorkomen zijn diverse oplossingen denkbaar zoals het doelgericht verlichten (zodat het licht niet naar de omgeving verstrooid), het aanpassen van de lichtintensiteit of het beperken van de hoeveelheid verlichting. Een betere oplossing is echter het toepassen van zogeheten 'Amber verlichting'. Uit een in 2010 uitgevoerd veldexperiment van de Zoogdiervereniging en LEDexpert, blijkt dat het kleurspectrum van de Amber ledlamp lichtgevoelige vleermuizen niet te verstoren, terwijl 'groen' licht en wit licht duidelijk verstorend werken (<http://www.zoogdiervereniging.nl/node/1145>).

2.4 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN

Verblijfplaatsen van zwaar beschermde grondgebonden zoogdiersoorten (zoals Waterspitsmuis en Das) zijn wegens het ontbreken van geschikt leefgebied niet te verwachten het plangebied en in de directe omgeving ervan. Wel zijn vaste verblijfplaatsen van enkele laag beschermde (Ff-wet tabel 1) grondgebonden zoogdiersoorten zoals Egel, Wezel, Bosmuis, Gewone bosspitsmuis, Rosse woelmuis, Huispitsmuis en Veldmuis te verwachten. Bij de planrealisatie zullen mogelijk exemplaren en verblijfplaatsen van enkele algemene en laag beschermde grondgebonden zoogdieren verloren gaan. Het aanvragen van een ontheffing is voor deze soorten echter niet aan de orde, omdat voor deze soorten een vrijstelling geldt van de verbodsartikelen van de Flora- en faunawet.

2.5 BROEDVOGELS

Aangezien dit onderzoek een quickscan betreft, is geen systematische broedvogelinventarisatie uitgevoerd. Tijdens het veldonderzoek is met name gekeken naar de aanwezigheid van broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen (zie kader 2.4). Daarnaast is op basis van soortwaarnemingen, biotoopeisen, terreinkenmerken, expert judgment en bekende ecologische principes beoordeeld welke soorten aanwezig kunnen zijn.

Kader 2.4 Broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

Onder jaarrond beschermde nesten van broedvogels wordt verstaan: in functie zijnde nesten van de Ooievaar, Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek, Wespandief, Zwarte wouw, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Kerkuil, Oehoe, Gierzwaluw, Grote gele kwikstaart en Huismus.

Voor sommige andere soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

In het plangebied en directe omgeving zijn enkele broedvogels met jaarrond beschermde nesten te verwachten: Steenuil, Kerkuil en Huismus. Deze soorten worden in onderstaande tekst nader besproken. Andere broedvogels met jaarrond beschermde nesten zijn niet aangetroffen of te verwachten binnen de invloedssfeer van de plannen.

Steenuil

In onderstaand kader is een schets gegeven van het leefgebied van Steenuil (RL kwetsbaar).

Kader 2.5 Steenuil

De favoriete habitat van Steenuil bestaat uit kleinschalig cultuurlandschap, met een veelheid aan holle bomen, oude schuren en ruige graslanden, vaak in de randen van oude dorpen of steden. Als standvogel is de soort het gehele jaar in het territorium aanwezig. Steenuil foerageert voornamelijk binnen 200 meter rond de nestlocatie en de gemiddelde grootte van een steenuilterritorium bedraagt circa 12 hectare (Bloem *et al.* 2001).

Inventarisatiegegevens broedlocatie

Uit literatuur- en verspreidingsgegevens blijkt dat Steenuil voorkomt/ te verwachten is in het plangebied en/of omgeving (Brekelmans *et al.* 2012, Van Assema *et al.* 2011 en De Vries *et al.* 2003). Zo is van de soort in het verleden (2003) een broedlocatie vastgesteld aan de Koedijkerweg, gelegen aan de oostzijde van het plangebied (De Vries *et al.* 2003).

Tijdens de dagbezoeken zijn meerdere aanwijzingen gevonden voor de potentiële aanwezigheid van een vaste verblijfplaats van Steenuil in het plangebied. Zo is van de soort een braakbal aangetroffen en werd de soort door bewoners van twee omliggende erven in het verleden (circa 3 jaar geleden) weleens gezien en gehoord. Verder gaf de bewoner van het erf waar toegang werd geweigerd aan dat vroeger altijd een broedpaar van Steenuil op het erf zat, maar dat deze er nu niet meer zou zitten. Uit het dagbezoek blijkt verder dat meerdere omliggende erven geschikte broedlocaties voor Steenuil vormen (zie hiervoor ook de kaart in bijlage 3).

Zicht- of geluidswaarnemingen van de soort zijn tijdens de dagbezoeken en het avondbezoek niet gedaan.

Inventarisatiegegevens foerageergebied

Tijdens het veldonderzoek is in kaart gebracht waar geschikt leefgebied (optimaal of suboptimaal¹) aanwezig is. Op de kaart in bijlage 2 is dit in beeld gebracht. Hieruit blijkt dat met name in het westelijke deel van het plangebied optimaal geschikt leefgebied aanwezig is. Het resterende gebied is grotendeels suboptimaal geschikt, evenals de omgeving van het plangebied.

Conclusie

Hoewel tijdens de veldbezoeken in 2013 en tijdens het onderzoek door Bureau Waardenburg in 2012 geen waarnemingen van Steenuil zijn gedaan, sluit dit de aanwezigheid van een verblijfplaats van de soort in de directe omgeving van het plangebied (op aangrenzende erven) niet uit. Het onderzoek kon immers niet volledig en volgens de richtlijnen worden uitgevoerd, het terrein is zeer geschikt voor Steenuil en er zijn bovendien recente waarnemingen (zoals sporen en zichtwaarnemingen) die duiden op de mogelijke aanwezigheid van een territorium. Het plangebied zelf vormt daarbij mogelijk (onmisbaar) foerageergebied.

Effectbeoordeling

Als gevolg van de beoogde plannen zullen meerdere weilanden worden bebouwd. Hoewel niet zeker is of een nestlocatie aanwezig is, gaat hiermee mogelijk wel essentieel leefgebied verloren. Dat verlies kan tot gevolg kan hebben dat de (eventueel aanwezige) vaste verblijfplaats ongeschikt wordt voor de soort. Steenuil heeft namelijk een kleine actieradius en is afhankelijk van geschikt leefgebied in de directe omgeving van zijn verblijfplaats. Is sprake van verlies van essentieel leefgebied, dan is dat een overtreding van de Flora- en faunawet wanneer er geen maatregelen worden genomen.

Worst-case scenario

Wanneer we uitgaan van een 'worst-case scenario' waarbij een Steenuil broedt in de directe omgeving van het plangebied, dan verdwijnt er maximaal een oppervlakte van circa 10,7 hectare aan essentieel geschikt (optimaal en suboptimaal) leefgebied (kavel 12: ca. 1,5 ha en de overige percelen: ca. 9,2ha). In dat scenario is het aanvragen van een ontheffing op de Flora- en faunawet niet nodig, *mits* vooraf binnen zijn territorium voldoende nieuw leefgebied wordt gecreëerd. Voor kavel 12 (en ook voor de rest van het plangebied) betekent dit, dat binnen een straal van maximaal 200 meter (vanaf de dichtstbijzijnde geschikte broedlocatie), voldoende nieuw/geschikter leefgebied moet worden gecreëerd. Op de kaart in bijlage 3 is dit visueel inzichtelijk gemaakt middels een cirkel met een straal van 200 meter rond de erven die het meest geschikt zijn als broedlocatie. Eveneens is op deze kaart weergegeven wat de oppervlakte is van de verschillende percelen met geschikt leefgebied.

Omdat als gevolg van de beoogde plannen optimaal (en ook suboptimaal) leefgebied verdwijnt en alleen suboptimaal leefgebied overblijft in de omgeving van het plangebied, is het nodig om voldoende optimaal leefgebied te creëren. Kansen hiervoor liggen er bijvoorbeeld in het gebied ten zuiden van de Bloeidaal. Dit gebied is in de huidige situatie deels suboptimaal geschikt (de bloemrijke hooilanden) en deels marginaal tot niet geschikt (percelen met opgaande groenstructuren en het oppervlaktewater) voor Steenuil.

Creëren van nieuw/geschikter leefgebied voor Steenuil kan bestaan uit bijvoorbeeld (Ministerie van EZ 2012 en Parmentier & Van Paassen 2009):

- Toepassen van begrazing op suboptimale percelen. De vegetatie wordt en blijft daardoor opener (en korter) wat het zoeken naar voedsel makkelijker maakt;
- Muizenvoorzieningen zoals een muizenruiter of muizenpiramide gemaakt van takken, stro, hooi, maaisel, graan en dergelijke (bijvoorkeur niet naast een woning of moestuin);
- Creëren van overhoeken, kruidenzomen of ruigten, laten ontstaan van struwelen;
- Maken van takkenrillen, houtstapels, composthopen en mesthopen;

¹ *Optimaal* leefgebied = Betreft onder andere boomgaard, paardenweides, moestuin, ganzenweides, rommelige erven.
Suboptimaal leefgebied = Betreft hooiland, ruigte en erven (en dan met name de randen van de erven).
Marginaal leefgebied = Alle overige percelen/locaties.

- Aanplanten van hoogstamboomgaarden, struiken en bomen die noten of vruchten dragen;
- Zorgen voor voldoende dekkingsmogelijkheden door het aanplanten van bijvoorbeeld (knot)boomsingels en struwelen, het aanbrengen van takkenhopen, takkenrillen, los gestapelde stenen of houtblokken.

Voor bovenstaande maatregelen geldt dat ze getroffen moeten worden binnen een straal van 200 meter van de (potentiële) nestplaats. Hoe dichterbij de vermoedelijke broedplek, hoe beter. Tevens moet het effect van de te nemen maatregelen duurzaam zijn en het vervangende leefgebied moet tijdig gerealiseerd zijn om te kunnen functioneren. Daarnaast dient de gedetailleerde uitwerking van de maatregelen plaats te vinden in overleg met een deskundige op het gebied van Steenuil.

Vervolgstappen

Voor wat betreft de te nemen vervolgstappen kan op basis van de uitgevoerde onderzoeken het volgende gesteld worden:

Kavel 12 (uitgangspunt worstcase scenario):

- Opstellen ecologisch werkprotocol ten behoeve van optimaliseren (creëren nieuw) leefgebied;
- Daadwerkelijk creëren nieuw/geschikter leefgebied.

Rest van het plangebied:

- Uitvoeren van steenuilenonderzoek in de optimale onderzoeksperiode van de soort (februari-april). Op basis hiervan wordt dan beoordeeld of het nemen van vervolgstappen daadwerkelijk nodig is (voor ook de rest van het plangebied).

Kerkuil

Een broedlocatie van Kerkuil (RL kwetsbaar) kan eveneens niet worden uitgesloten in de directe omgeving van het plangebied. Van de soort zijn waarnemingen bekend uit de omgeving van het plangebied (onder andere De Vries *et al.* 2003 en waarneming.nl). Mocht de soort broedend aanwezig zijn in de omgeving van het plangebied, dan zijn er als gevolg van de voorgenomen plannen geen negatieve effecten op de soort te verwachten. Zo gaan geen (potentiële) broedlocaties verloren als gevolg van sloop van bebouwing en blijft voor de soort voldoende geschikt foerageergebied aanwezig. Ten opzichte van Steenuil heeft Kerkuil een grotere actieradius (is minder afhankelijk van foerageergebied in de directe omgeving van een broedlocatie) en is de soort minder kritisch voor wat betreft zijn foerageergebied (zie kader 2.6).

Kader 2.6 Kerkuil

Kerkuilen komen voor in open tot half open landschappen en broeden bij voorkeur op donkere plaatsen zoals schuren, graansilo's ruïnes, torens, et cetera. De grootte van het leefgebied van Kerkuil wordt hoofdzakelijk bepaald door het voedselaanbod. Bij een groot aanbod aan voedsel hebben Kerkuilen voldoende aan een oppervlakte van 40-60 hectare of aan een gebied van 800 - 1500 meter rond de broedplaats (Kerkuilenwerkgroep Nederland). Kerkuilen foerageren vooral langs lijnvormige elementen zoals perceelsranden en bosranden.

Huismus

Op meerdere omliggende erven zijn Huismussen waargenomen, welke daar naar verwachting ook broeden. Deze erven zijn niet onderhevig aan de beoogde plannen en blijven beschikbaar als broedlocatie en leefgebied voor de soort. Negatieve effecten op de functionele leefomgeving van Huismus zijn als gevolg van de plannen ook niet te verwachten. Ten behoeve van Huismus wordt aanbevolen om in en om de nieuwbouw voorzieningen te treffen voor de huisvesting van de soort en foerageergebied (zie ook bijlage 4).

Overige broedvogels

In het plangebied en directe omgeving zijn diverse broedvogels van bos en struweel en agrarisch gebied aangetroffen en te verwachten zoals Fitis, Vink, Houtduif, Putter, Koolmees, Winterkoning, Spotvogel (RL gevoelig) en Kievit aangetroffen en te verwachten.

Als gevolg van de beoogde plannen zal terplekke beperkt broedgelegenheid van broedvogels van bos en struweel en agrarisch gebied verdwijnen. De gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten komt echter niet in gevaar, omdat in de omgeving van het plangebied voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig zijn.

Wel dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen van broedvogels. Alle broedvogels zijn gedurende hun broedseizoen beschermd en mogen in deze periode niet verstoord of geschaad worden. Als broedseizoen wordt gehanteerd: periode van nestbouw, periode van broed op de eieren en de periode dat de jongen op het nest gevoerd worden. Voor verstoring tijdens het broedseizoen van een vogel wordt geen ontheffing verleend. Indien op een locatie geen broedende/nestelende vogels aanwezig zijn, mag het aanwezige geschikte broedbiotoop ook tijdens het broedseizoen verwijderd worden. De broedperiode verschilt per soort en soms ook per jaar en in het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum. Voor de meeste van de aanwezige soorten kan de periode tussen half februari en half juli worden aangehouden als broedseizoen. Een soort als Houtduif kan echter tot half november broedend aangetroffen worden.

2.6 VISSEN

In het plangebied zijn enkele watergangen met permanent oppervlaktewater aanwezig. Ondanks de intensieve bemonstering van het oppervlaktewater zijn geen beschermde vissoorten aangetroffen. Op basis van het uitgevoerde veldbezoek en het aanwezige biotoop, worden beschermde vissoorten eveneens niet verwacht in het plangebied. In de watergangen zijn wel de niet beschermde vissoorten Driedoornige stekelbaars en Tiendoornige stekelbaars aangetroffen.

2.7 AMFIBIEËN

Tijdens het veldonderzoek zijn eveneens geen beschermde amfibieën aangetroffen. Verwacht wordt dat het oppervlaktewater door laag beschermde amfibieën als Kleine watersalamander, Gewone pad, Bastaardkikker en Bruine kikker beperkt gebruikt wordt als voortplantingswater. Daarnaast zijn deze soorten overwinterend te verwachten in de waterbodem en/of strooisellaag van groenstructuren en ruigte. Het betreft hier zogenaamde algemene, laag beschermde soorten waarvoor in deze situatie automatisch een vrijstelling geldt van de verbodsartikelen van de Flora- en faunawet.

Juridisch zwaar beschermde amfibieën worden vanwege het ontbreken van geschikt biotoop en op basis van bekende verspreidingsgegevens niet verwacht in het plangebied (onder andere RAVON en waarneming.nl).

Effecten op overwinterende en voortplantende amfibieën kunnen - mits de planning van de werkzaamheden dit toelaat - geminimaliseerd worden door de werkzaamheden zoveel mogelijk uit te voeren buiten de overwinterings- en voortplantingsperiode van amfibieën. De maanden september en oktober zijn in de regel het meest geschikt (minst schadelijk) voor het uitvoeren van werkzaamheden.

2.8 OVERIGE SOORTGROEPEN

Gezien de terreingesteldheid van het plangebied en bekende verspreidingsgegevens kan worden geconcludeerd dat geen voortplantingslocaties of vaste verblijfplaatsen van beschermde insecten, reptielen en weekdieren aanwezig en te verwachten zijn.

2.9 EINDCONCLUSIES FLORA- EN FAUNAWET

Het plangebied maakt mogelijk onderdeel uit van belangrijk leefgebied van Steenuil. Omdat niet zeker is of in de directe omgeving een broedlocatie van de soort aanwezig is, verdwijnt als gevolg van de beoogde plannen mogelijk essentieel foerageergebied. Wanneer we uitgaan van een worst-case scenario is nodig om vervolgstappen te nemen om negatieve effecten op Steenuil te voorkomen. Wanneer binnen zijn territorium tijdig nieuw leefgebied wordt gecreëerd, is het aanvragen van een ontheffing op de Flora- en faunawet niet nodig. Dit laatste wordt overigens alleen aanbevolen voor kavel 12. Voor de rest van het plangebied bevelen we aan zekerheid te krijgen over de al dan geen aanwezigheid van een Steenuilterritorium, door onderzoek te doen in de daarvoor geëigende periode (februari-april).

Verder dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels: verstoring tijdens deze periode dient te worden voorkomen. Daarnaast is aanbevolen ten behoeve van Huismus enkele maatregelen te nemen (zie paragraaf 2.5).

Voor de overige soortgroepen is het in deze situatie vanuit de Flora- en faunawet niet nodig vervolgstappen te nemen.

3

Geraadpleegde bronnen

Literatuur

- Assema R. van, E. van Beers, J. van Rheenen, T. van Schijndel, A. van Wijk-Perk & F. Brekelmans (2011). Stand van de natuur in Amersfoort - Biodiversiteit in beeld. Gemeente Amersfoort en Bureau Waardenburg.
- Bekker J.P, P. Twisk en A. Diepenbeek (2010). Veldgids Europese zoogdieren. Uitgegeven door de KNNV en VZZ.
- Bloem H., K. Boer, N. Groen, R. van Harxen & P. Stroeken (2001). De Steenuil in Nederland. Handleiding voor onderzoek en bescherming. Stichting Steenuilenoverleg (STONE).
- Brekelmans F.L.A., G. Hoefsloot & D.B. Kruijt (2012). Beschermde soorten aansluiting Energieweg op Amersfoortsestraat, Amersfoort. Onderzoek naar huismus, gierzwaluw, steenuil en vleermuizen. Rapport nr. 12-151. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Broekhuizen S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk, J.B.M. Thissen (1992). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Creemers R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (2009). De amfibieën en reptielen van Nederland. - Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- Dienst Regelingen (2009). Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.
- Hustings F. (Redactie) (2011). Inventarisatierichtlijnen per soort. SOVON Vogelonderzoek Nederland.
- Ministerie van LNV (2004). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van LNV (2009). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van EZ (2012). Soortenstandaard Steenuil *Athene noctua*. Dienst Regelingen, december 2012.
- Parmentier F. & A. van Paassen (2009). Steenuil onder de pannen; Maatregelencatalogus ter verbetering van het leefgebied van de steenuil. Uitgave van Landschapsbeheer Nederland.
- Vries E. de, M. van der Sluis & G. Engelbertink (2003). Ecologisch onderzoek Wieken-Vinkenhoef; Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van de Flora- en faunawet, op het toekomstige bedrijvenpark Wieken- Vinkenhoef te Amersfoort. Rapport 18 september 2003. EcoGroen Advies, Zwolle.

Internet

- Ravon.nl (website met soortinformatie over reptielen, amfibieën en vissen).
- Telmee.nl (website met soortenwaarnemingen in Nederland).
- Waarneming.nl (website met soortenwaarnemingen in Nederland).
- Zoogdieratlas.nl (website met zoogdierwaarnemingen in Nederland).

Biilagen

Bijlage 1: Samenvatting Flora- en faunawet

Flora- en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Economische Zaken (EZ), of, in geval van beheer en schadebestrijding, van gedeputeerde staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

- Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
- Een aantal ongewervelden (onder andere *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op Tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van Tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van Tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing en beoordeling

Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren, zijn beschermde soorten aanwezig en is er sprake van overtreding van een verbodsbepaling uit de Flora- en faunawet, dan dient u een ontheffingsaanvraag in te dienen bij Dienst Regelingen. Hierbij worden de volgende vragen gesteld:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Dienst Regelingen beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor Tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde

gedragscode ook uitkomst bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u in bepaalde gevallen alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

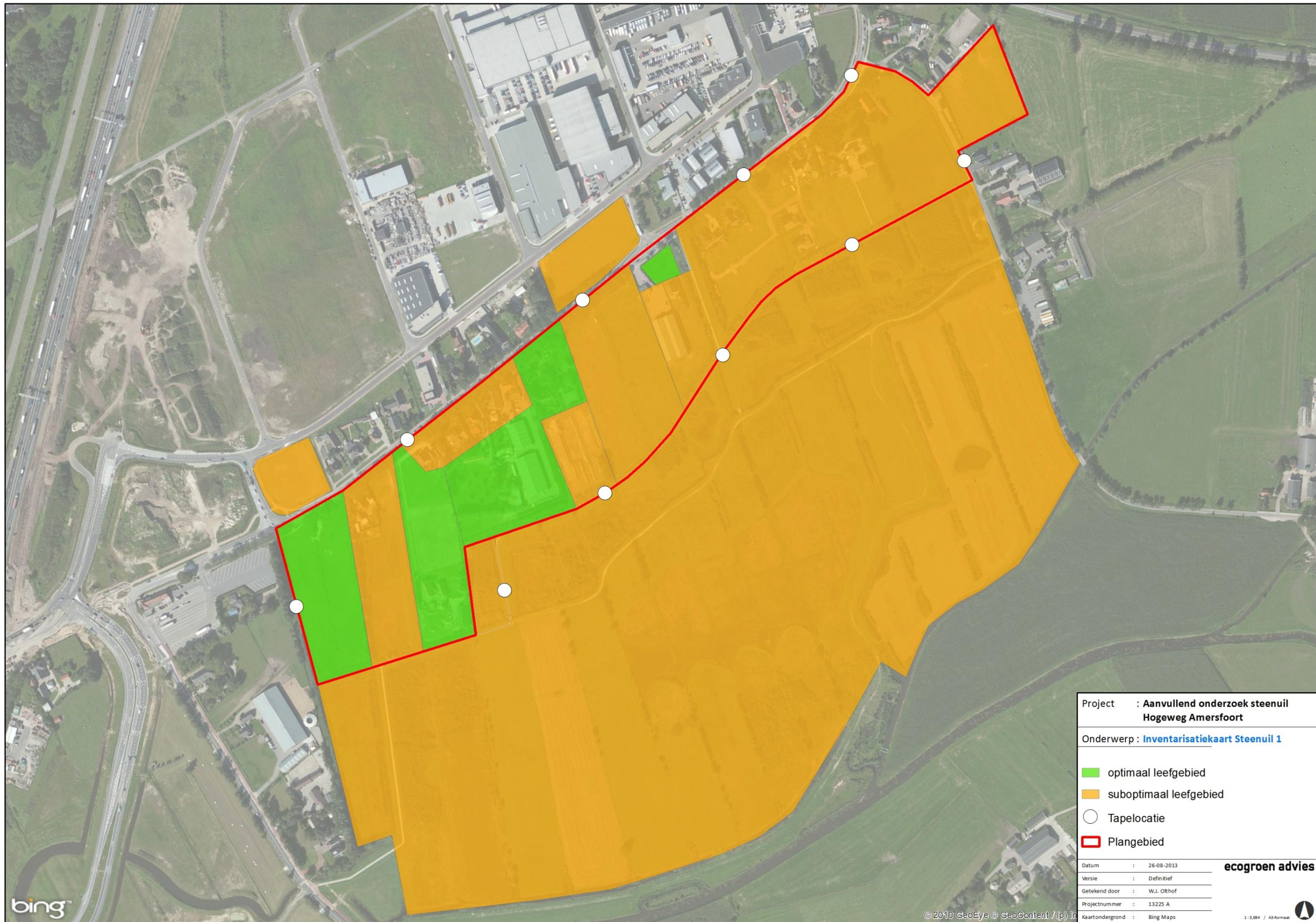
Rode lijsten

Los van de Flora- en faunawet heeft de toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ter uitvoering van de bepalingen in artikelen 1 en 3 van het Verdrag van Bern een aantal Rode Lijsten voor bedreigde en kwetsbare soorten dieren en planten gepubliceerd². Voor soorten van de Rode Lijsten heeft de overheid zich verplicht onderzoek en werkzaamheden te bevorderen die nodig zijn voor bescherming en beheer. Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst heeft geen wettelijke beschermingsstatus tot gevolg. Opname op de Rode Lijst zegt alleen iets over de zeldzaamheid en populatieontwikkelingen van de betreffende soorten.

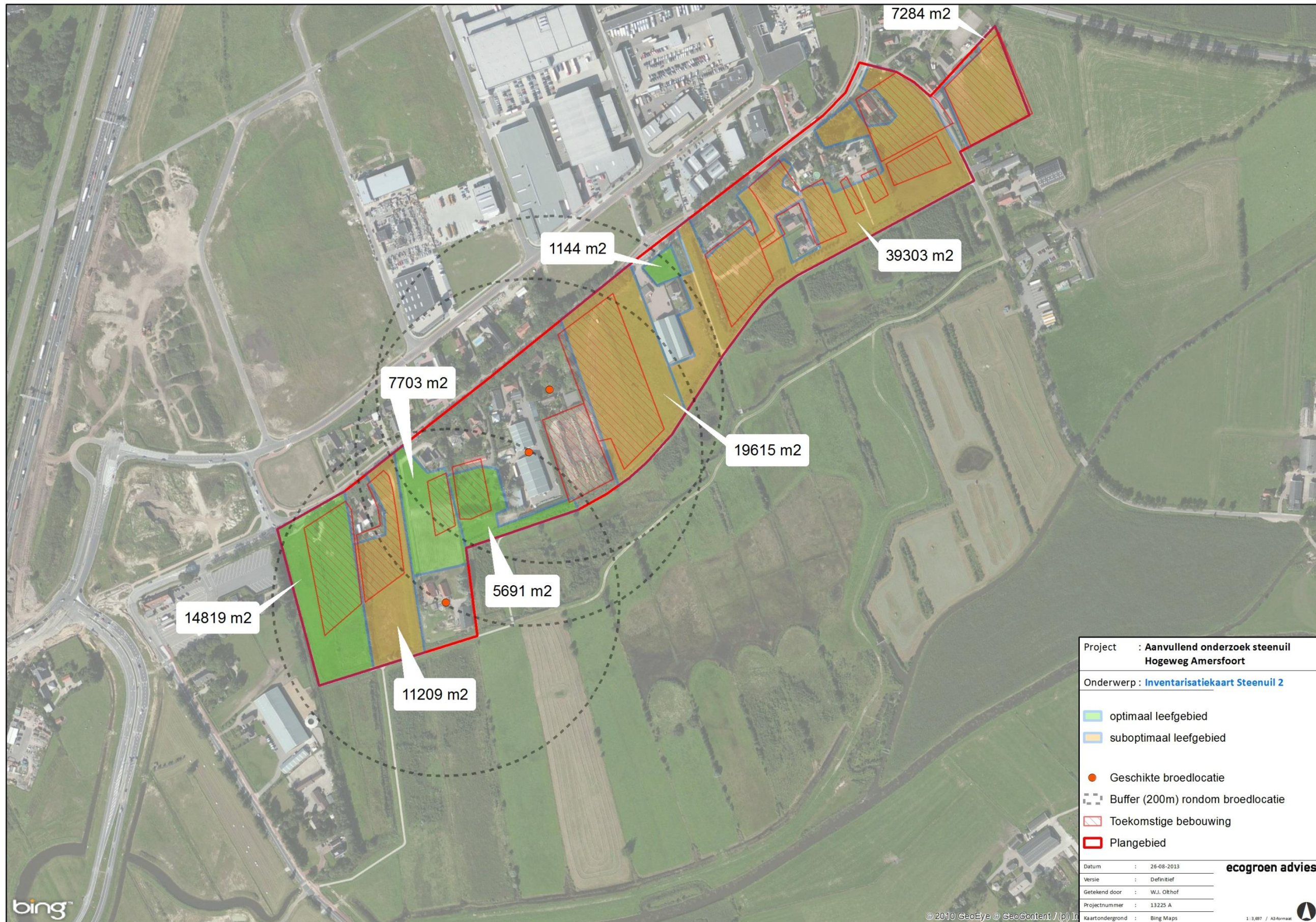
In voorgaand wettelijk kader zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend. Voor meer achtergronden en de oorspronkelijke wetsteksten kunt u terecht op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit en op www.drloket.nl.

² Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna en Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Bijlage 2: Inventarisatiekaart Steenuil - 1

Bijlage 3: Inventarisatiekaart Steenuil - 2

Bijlage 4: Huismus; huisvesting

De achteruitgang van Huismus, waarvan de afgelopen decennia sprake was, lijkt te zijn gestopt. Hoewel het nog te vroeg is om te spreken van herstel, laat de soort in stedelijk gebied zelfs een lichte toename zien (http://www.vogelbescherming.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/q/ne_id/1063). Wat niet wegneemt dat het van belang blijft huisvesting en leefgebied voor de soort te creëren. Hieronder zijn de drie belangrijkste mogelijkheden beschreven om nestgelegenheid voor Huismus te creëren. Tevens is een beschrijving gegeven voor het stimuleren van de voedselvoorziening van Huismus.

Huismussenpannen

Het bedrijf Waveka verkoopt speciale Huismussendakpannen en grote dakpanfabrikanten als Lafarge en Koramic kunnen door hen gemaakte dakpantypen op verzoek uitvoeren in een nestpan-variant voor Huismussen (ronde opening), hoewel dit niet voor alle typen kan.

Figuur 1: Mussendakpan (waveka.nl)

Vogelvide

De Vogelvide biedt Huismussen een veilige nestplek onder dakpannen. Het product kan worden aangebracht bij de onderste rij pannen op het dak, ter hoogte van de dakvoet. Simpel gezegd is het een prefab nestkast die over de gehele breedte van het dak kan worden aangebracht. De Vogelvide voldoet aan de eisen zoals gesteld in het Bouwbesluit. De Vogelvide kent een aantal geïntegreerde functies zoals:

- past onder vrijwel alle soorten pannen en alle soorten pannendaken;
- waarborgt een goede ventilatie van het dak;
- voorkomt dat vogels verder onder de pannen kruipen, zodat vervuiling wordt tegengegaan;
- duurzaam en eenvoudig, zowel in de professionele bouwwereld als door particulieren toe te passen.

Figuur 2: Vogelvide (vogelbescherming.nl)

Voor meer informatie wordt verwezen naar de website van de Vogelbescherming (www.vogelbescherming.nl) en Monier (www.monier.nl).

Mussenkasten en mussenflats

Deze houten of betonplex nestkasten zijn kant en klaar te koop, maar zijn ook eenvoudig zelf te (laten) maken. Ze zijn erg geschikt om onder oversteken en dakgoten te plaatsen. Ondanks het gebruik van duurzame materialen hebben deze kasten een beperkte levensduur en daarom verdient de vogelvide de voorkeur. Nestkasten worden onder andere geleverd door Vivara. Ze zijn in alle kleuren te verven.

Adressen voor nadere informatie: www.waveka.nl en www.vivara.nl

Stimuleren voedselvoorziening Huismus

Om ervoor te zorgen dat de omgeving een zo goed mogelijke voedselopbrengst voor Huismussen oplevert wordt geadviseerd om een zo soortenrijk mogelijke vegetatie te ontwikkelen. Elke plantensoort heeft een beperkte bloeitijd en trekt dan allerlei insecten. Als er gedurende langere tijd (Huisumus kan jongen hebben tussen begin april en half september) verschillende planten in bloei zijn zullen ook langere tijd allerlei insecten beschikbaar zijn. Daarnaast zijn struiken, heggen en klimop van belang om jaarrond beschutting te bieden.